

Sài Gòn và Hà Nội

Huy Phương

Sài Gòn ngày nay. (Hình: Hoang Dinh Nam/AFP/Getty Images)

Sau khi đi tù về vài năm, khoảng 1985, tôi có mở một tiệm làm hình và tráng phim gia công trên đường Lý Thái Tổ, Sài Gòn. Nhờ vậy, ở đây tôi có dịp tiếp xúc với nhiều người đủ mọi tầng lớp xã hội và ở khắp mọi miền, nhất là dân miền Bắc, sau Tháng Tư, 1975, đổ xô vào Nam kiếm ăn rất nhiều. Vì dù miền Nam sau ngày “giải phóng” đã xuống cấp tột cùng, trông cũng còn khá giả, tươi mát hơn ở miền Bắc sau 20 năm dưới chế độ cộng sản.

Một ngày nọ, tôi gặp một người trung niên miền Bắc, trông mặt mày cũng khô ngô, nhưng áo quần nhàu nát, làn da xanh mét như người thiếu ăn, anh vào tiệm, ngửa tay ra, nói mấy câu. Nghe giọng nói tôi biết ngay là người này ở ngoài Bắc mới vào, đang hành nghề xin ăn. Tôi hỏi anh:

- Tận ngoài Bắc, sao anh vào đây đi ăn xin?

Không hề ngượng nghịu, anh nói rõ:

- Vào đây xin 10 người cũng có được 6 người móc túi cho, lại chẳng bao giờ bị chửi bới. Ngoài Bắc, nhất là Hà Nội, thì đừng hòng! Có mà chết đói.

Đó là điều tôi nhận ra, như vậy là có sự khác biệt nhau giữa Sài Gòn và Hà Nội. Hà Nội đại diện cho miền Bắc và Sài Gòn phản ánh cho những đặc tính của miền Nam.

Cộng Sản vào không phải làm điện khí hóa cho nông thôn trở thành thành thị, nhưng thật tình đã “nông thôn hóa” thành thị, nên dân Sài Gòn thường trực bị cúp điện, nhiều nơi tìm cách đào giếng để kiếm nước và sẵn sàng bới sân gạch lên để trồng khoai lang cải thiện, hay như ông bạn tôi ở chung cư Thanh Đa, bới chỗ sinh hoạt để nuôi hai con heo nái trên sân thượng.

Sài Gòn sau thời gian đổi tên, nguyên do chỉ vì cái bến Nhà Rồng chết tiệt, chẳng mấy chốc xuống gần bằng Hà Nội. Bằng Hà Nội hơn, nhất là sau khi họ ồ ạt “vào thành phố” như một câu hát của Trịnh Công Sơn, với những “*cửa hàng thịt phụ nữ*,” “*cửa hàng chất đốt thanh niên*” mọc ra, cái cảnh phơi áo quần trên cửa sổ, treo khăn lông trong “xe con,” nuôi heo, trồng rau ngay trong sân nhà, hay hai anh bộ đội lái xe khác chiều dừng xe ngay giữa lộ để nói chuyện với nhau, bắt cần tiếng chửi của thiên hạ.

Mới thoát nhìn, Sài Gòn bỏ ngõ và bắt đầu nhếch nhác giống Hà Nội, nhưng sự thật trong gan ruột, hai thành phố đối cực, đối đầu này đang có những điều khác biệt, một bên là “nơi hang ổ cuối cùng và đầu cũng thấy tàn dư Mỹ Ngụy,” và Hà Nội, “*thủ đô của lương tri, phẩm giá con người!*” Vì vậy mà ngày nay, sau gần 40 năm “thống nhất” người ta còn đi tìm và thấy ra có quá nhiều khác biệt giữa Sài Gòn, Hà Nội. Cách biệt vì cách đối xử chính trị như vậy, trách sao Sài Gòn và Hà Nội không cách biệt về văn hóa, mặc dầu lúc nào hai bên cũng cho bên kia là “*quê hương tù đầy!*” Tuy vậy, Hà Nội thất lung, buộc bụng, tẩy não, “*đốc hết hạt gạo, cục muối cho miền Nam đánh Mỹ,*” làm sao so được với Sài Gòn “*bơ thừa sữa cặn!*”

Nói về giáo dục, sau Tháng Tư, 1975, đồng bào và thầy cô giáo miền Nam hẳn đã biết loại văn hóa ăn nói vô lễ, thô tục của lũ trẻ miền Bắc mới vào Nam, vì miền Bắc không có khẩu hiệu “*tiên học lễ, hậu học văn*” treo trong các lớp tiểu học. Ngày ra Bắc, lên tận Hoàng Liên Sơn, tôi đã trông thấy những nét văn hóa tiêu biểu, được viết bậy lên vách tường nhà trường tiểu học, chưa kịp xóa sạch, nói đến sự quan hệ của ngành công an và giáo dục: “*Công An (đ.) Cô Giáo!*”

Trên đường làng Cẩm Nhân, Yên Bái, chúng tôi đi ngang một nhà giữ trẻ của hợp tác xã, nghe tiếng trẻ khóc la và tiếng quát của một phụ nữ: “*Bố mẹ chúng mày đeo cho lăm vào, để chúng mày làm khổ thân bà!*” “Bà” đây là người giữ trẻ của hợp tác xã nông nghiệp, bà có nhiệm vụ giữ trẻ thì khỏi ra đồng như các hợp tác xã viên khác. Liệu lũ trẻ này lớn lên dưới sự chăm sóc của những người này này, ngôn ngữ của chúng sẽ ra sao?

Trên các blog và báo chí trong nước, đề tài “những sự khác biệt giữa Sài Gòn và Hà Nội” tương đối là một đề tài hấp dẫn.

Tôi dẫn một vài ví dụ:

Giao tiếp:

- Ở Sài Gòn, bạn dừng dừng khi thấy cô bán hàng cúi gập người chào bạn.
- Ở Hà Nội, bạn xúc động đến sửng sờ khi thấy ai đó nói lời cảm ơn.

Hàng quán:

- Tô hủ tíu mì Sài Gòn được bung ra với tô được đặt trên chiếc đĩa.
- Bát phở gà Hà Nội được khuyến mại với ngón tay cái của con bé bung bê!

Ca ve:

- Khi bạn vừa thanh toán xong tiền cho cave...

Cave Hà Nội: “*Cho em xin thêm 10 nghìn để còn đi xe ôm về.*”

Cave Sài Gòn: “*Em bớt cho anh 10 ngàn, lần sau nhớ kiu em nha!*”

Nhà sách:

- Hà Nội: Nhân viên hách dịch.
- Sài Gòn: Vào đọc chùa thoải mái, nhất là các em bé, có thể ngồi tại chỗ đọc mà không sợ bị đuổi!

Trong quán ăn:

- Sài Gòn: “*Vâng em làm ngay đây.*”
- Hà Nội: “*Làm gì mà cuống lên thế! Muốn nhanh thì xéo sang hàng khác!*”

Bạn bè:

- Hà Nội: Hay để bụng, ghét mà trước mặt vẫn chơi, về nhà nói xấu.
- Sài Gòn: Mau huề, ghét là biến, không chạm mặt!

Sinh viên:

- Hà Nội: Nhiều em cave trông như sinh viên.
- Sài Gòn: Nhiều em sinh viên trông như cave.

Giao thông:

- Sài Gòn: Bạn có thể vượt đèn đỏ thoải mái.
- Hà Nội: Bạn có thể lượn lờ trước mũi xe hơi.

Nhưng liệu những sự khác biệt này kéo dài được bao lâu nữa? Bây giờ, Sài Gòn và Hà Nội đã bắt đầu giống nhau, ảnh hưởng và bị đồng hóa, vì người Nam ra Bắc thì ít mà người Bắc vô Nam càng ngày càng đông, như một người tên Jor Dan viết trên blog: “*Mỗi người có một cách suy nghĩ riêng. Nhưng đa phần chỉ nói yêu Hà Nội, nhưng lại thích được sống ở Sài Gòn. Ca sĩ Hà Nội vào Sài Gòn lập nghiệp nhiều quá còn gì !*” Sau gần 40 năm bây giờ hai thành phố này đã có những chuyện giống nhau. Ở đâu cũng kẹt xe kinh khủng, và sau một trận mưa, không chỉ ở thành phố “bác” mà ở Hà... cũng lợi!

Chúng ta không hy vọng gì Hà Nội và Sài Gòn sẽ mãi mãi khác nhau. Sự đồng hóa và việc di dân ồ ạt sẽ làm cho Sài Gòn càng ngày càng gần với Hà Nội. Điều rõ nhất là Hà Nội trước năm 1954 và Hà Nội bây giờ hoàn toàn khác nhau. Năm 1954, sau Hiệp Định Geneva, một số người đã mang sự thanh lịch của Hà Thành năm xưa đi xa, để “Hà Lộ” ngày nay cho những người mới vào tiếp thu, từ giọng nói đến văn hóa cư xử đã hoàn toàn khác biệt.

Người Sài Gòn hôm nay sẽ không còn là người Sài Gòn của những ngày tháng cũ, tất cả chỉ còn là chuyện thời gian. Chỉ sợ sau ngày Sài Gòn trở lại tên cũ, chất Sài Gòn sẽ không còn nữa.

Chúng ta yêu Sài Gòn chính là yêu chính chúng ta, cái bóng của dĩ vãng. Muốn Sài Gòn không đổi thay, chính lòng mình phải không thay đổi.

